

—
Верховний
Суд

ЗВЕДЕНИЙ ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського
суду у складі Верховного Суду
(актуальна судова практика)
за 2022 рік

Зміст

1.	Спори, що виникають із питань захисту права власності	4
2.	Спори, що виникають у сфері земельних правовідносин	6
3.	Спори про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності	8
4.	Спори, що виникають із питань захисту економічної конкуренції	11
5.	Спори щодо забезпечення виконання зобов'язань	12
6.	Спори щодо укладення договорі	13
7.	Спори щодо відповідальності за порушення зобов'язань	13
8.	Спори щодо визнання правочинів недійсними	14
9.	Спори, що виникають із договорів поставки	14
10.	Спори, що виникають із договорів найму (оренди) нерухомого майна	15
11.	Спори, що виникають із договорів про надання послуг	16
12.	Спори, що виникають із договорів підряду	17
13.	Спори, що виникають із договорів іпотеки	17
14.	Спори, що виникають із договорів про закупівлю	17
15.	Спори щодо перевезень	18
16.	Спори щодо постачання енергоресурсів	19
17.	Спори, що виникають із кредитних правовідносин	24
18.	Спори, що виникають із корпоративних правовідносин	24
19.	Спори, що виникають у зв'язку з ліквідацією банків	29
20.	Спори щодо охорони навколишнього природного середовища	30
21.	Спори щодо набуття, збереження майна без достатньої правової підстави	31
22.	Спори, що виникають при розгляді справ про банкрутство	33
23.	Спори, пов'язані з виконанням судових рішень	42
24.	Процесуальні питання	44

Перелік уживаних скорочень

АМК України	– Антимонопольний комітет України
ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ВС	– Верховний Суд
ВК України	– Водний кодекс України
ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЄДР	– Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань
ЗК України	– Земельний кодекс України
Закон про банкрутство	– Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КМУ	– Кабінет Міністрів України
КТМ	– Кодекс торговельного мореплавства України
Кодекс ГРМ	– Кодекс газорозподільних систем
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
ЛК України	– Лісовий кодекс України
ОП КГС ВС	– об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ПК України	– Податковий кодекс України
ПКЕЕ	– Правила користування електричною енергією
ЦК України	– Цивільний кодекс України

1. Спори, що виникають із питань захисту права власності

Щодо майна, яке входить до складу фермерського господарства як цілісного майнового комплексу, та порядку його відчуження

До складу фермерського господарства як цілісного майнового комплексу входить майно, передане до складеного капіталу, нерозподілений прибуток, майнові та інші зобов'язання.

Частка у статутному (складеному) капіталі фермерського господарства не входить до складу цілісного майнового комплексу, адже не належить фермерському господарству, а є власністю його членів.

Відчуження фермерського господарства як цілісного майнового комплексу допускається лише за цивільно-правовими угодами та на підставі відповідного рішення членів фермерського господарства.

Обмеження щодо суб'єктного складу членів фермерського господарства (за винятком набуття членства юридичною особою) не стосуються випадку, коли частка в статутному (складеному) капіталі фермерського господарства належить 100 % одній особі. У такому разі зазначена особа за аналогією механізму відчуження частки учасником товариства з обмеженою відповідальністю, визначеною статтею 21 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», може відчужити належну їй частку (100 %) іншій особі – не обов'язково члену своєї сім'ї, адже бути головою фермерського господарства має право будь-яка особа і не вимагається, щоб вона була пов'язана родинними / сімейними стосунками з відчужувачем частки в статутному (складеному) капіталі фермерського господарства.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.01.2022 у справі № 912/96/21 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102914084>

Щодо можливості заперечувати в суді належність, допустимість та достовірність акта перевірки як доказу встановлених порушень у разі недотримання адміністративної процедури оскарження акта перевірки

Недотримання процедури оскарження акта перевірки, визначеної пунктом 2.15 Порядку контролю за виконанням умов договорів купівлі-продажу об'єктів приватизації державними органами приватизації, затвердженого наказом ФДМУ від 10.05.2012 № 631, та пунктом 3.10 Порядку оскарження результатів перевірки виконання умов договору купівлі-продажу об'єкта приватизації у державному органі приватизації, затвердженого наказом ФДМУ від 07.04.2005 № 878, не позбавляє сторону процесу можливості заперечувати в суді належність, допустимість та достовірність акта перевірки як доказу встановлених порушень.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 21.01.2022 у справі № 904/2524/19 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102973772>.

Щодо набуття державою права власності на затонуле майно з огляду на положення статті 125 КТМ України

Держава набуває право власності на затонуле майно (танкер) в порядку вимог статті 125 Кодексу торговельного мореплавства України у разі невиконання власником майна вимог, встановлених капітаном морського порту щодо підняття затонулого майна, яке завдає шкоду навколишньому природному середовищу, у строки, визначені статтею 123 Кодексу торговельного мореплавства України.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 24.05.2022 у справі № 916/3815/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104516535>.

Щодо обмежень прав власника в разі постановлення ухвал про арешт активів та їх передачу в управління Національному агентству з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів

З моменту постановлення слідчим суддею (судом) ухвали про арешт активів та ухвали про їх передачу в управління Національному агентству з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, виключно останнє є особою, уповноваженою здійснювати права володіння, користування та розпорядження цим майном, зокрема має право на передачу цього майна в управління іншим особам.

Договір управління майном, укладений Національним агентством з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, з особою, визначеною за результатом проведених агентством публічних закупівель управителем майна, не є підставою виникнення у дійсного власника майна обмежень у володінні, користуванні та розпорядженні своїм майном. Наявність у дійсного власника майна таких обмежень є наслідком прийняття слідчим суддею (судом) ухвали про накладення арешту на це майно в ході кримінального провадження.

Визнання в судовому порядку договорів про управління майном недійсними не поновить право дійсного власника майна на користування майном, оскільки не скасовує накладений судом у кримінальному провадженні арешт майна.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 31.05.2022 у справі № 910/20577/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104634876>

Обов'язок попереднього балансоутримувача будинку з передачі документації на будинок об'єднанню співвласників багатоквартирного будинку

Обов'язок попереднього балансоутримувача будинку з передачі документації на будинок об'єднанню співвласників багатоквартирного будинку виникає у нього з дня державної реєстрації об'єднання та підлягає виконанню без будь-яких інших додаткових умов, оскільки жодних інших підстав, крім державної реєстрації об'єднання, для передачі документації від попереднього балансоутримувача законом не визначено.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08.11.2022 у справі № 925/1649/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107428538>.

2. Спори, що виникають у сфері земельних правовідносин

Щодо порядку набуття суб'єктами господарювання права користування водними об'єктами

Водні об'єкти мають передаватись у користування суб'єктам господарювання на підставі рішення уповноваженого органу на платній основі або на інших умовах. Порядок їх експлуатації визначається уповноваженими органами з дотриманням принципу раціонального використання, охорони вод та відтворення водних ресурсів. Ні Режим рибогосподарської експлуатації, ні дозвіл на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) не є та не можуть бути правостановлювальними документами, якими надається право користування водними об'єктами чи землями водного фонду, та не визначають правових підстав користування водним об'єктом.

Водні об'єкти надаються в користування, зокрема, для рибогосподарських потреб за договором оренди земель водного фонду в комплексі із земельною ділянкою. Використання земельних ділянок водного фонду для рибальства здійснюється за згодою їхніх власників або за погодженням із землекористувачами.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.01.2022 у справі № 908/2153/20 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102892008>

Щодо підтвердження факту припинення користування орендарем наданою йому для будівництва земельною ділянкою

Сам по собі факт завершення будівництва ще не свідчить про факт припинення користування орендарем наданою йому для будівництва земельною ділянкою,

що є підставою для розірвання договору оренди землі з огляду на закон, та ці події, як правило, не збігаються в часі.

Факт припинення користування земельною ділянкою може бути підтверджений, зокрема, доказами передачі права власності на новозбудований об'єкт нерухомості іншій особі, передачі новозбудованого багатоквартирного будинку на баланс ОСББ чи іншої експлуатуючої організації, оформлення права власності, оренди чи постійного користування на земельну ділянку в порядку, встановленому статтями 41, 42 ЗК України.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.02.2022 у справі № 910/1582/21 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103466256>.

Щодо правомочності власника на встановлення земельного сервіту до здійснення реєстрації договору купівлі-продажу земельної ділянки, на підставі якого в нього виникло право власності

У межах суб'єктивного права власності доцільно виділити два конструктивні елементи: а) титул власності; б) правомочності власника. Правомочність власника – невіддільний атрибут права власності, який розглядається як динамічна категорія, як одна з основних можливостей власника щодо належного йому майна.

Титул власності – статична категорія, до зміни власника не передається. Державна реєстрація договору купівлі-продажу нерухомості – адміністративний акт, який породжує титул власника.

Отже, висловивши свою волю на відчуження об'єкта нерухомого майна, власник у межах свого суб'єктивного права власності реалізовує свої правомочності. Державна реєстрація правочину завершує перехід права власності (право власності на об'єкт припиняється у продавця і відповідно виникає в покупця). Тобто покупець набуває не лише правомочності власника, а й сам титул.

Особа, яка здійснює державну реєстрацію правочину відповідно до норм статей 334, 657 ЦК України, набуває титул власника майна. Необхідність реєстрації права на нерухоме майно (до 01.01.2013) не впливає на виникнення в покупця нерухомості прав власника на це майно.

Володіння як фактичний стан слід відрізнити від права володіння. Володіння нерухомим майном, яке посвідчується державною реєстрацією права власності, може бути правомірним або неправомірним (законним або незаконним). Натомість право володіння, якщо воно є, неправомірним (незаконним) бути не може.

Власник земельної ділянки на підставі договору купівлі-продажу і власник сусідньої земельної ділянки правомочні на встановлення земельного сервіту до здійснення реєстрації зазначеного договору купівлі-продажу в районному земельному відділі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.07.2022 у справі № 906/211/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105178949>.

Щодо дати виникнення в органі місцевого самоврядування права комунальної власності на земельну ділянку в межах населеного пункту за відсутності реєстрації речового права на таку земельну ділянку за відповідним органом та правових наслідків нездійснення такої державної реєстрації

Правом власності на земельну ділянку, розташовану в межах відповідного населеного пункту, орган місцевого самоврядування наділений за законом, зокрема з уведенням 01.01.2002 у дію нового ЗК України. Водночас відсутність державної реєстрації речового права на земельну ділянку після 01.01.2013 не впливає на наявність права комунальної власності на відповідну земельну ділянку.

Нездійснення державної реєстрації речового права на сформовану земельну ділянку за органом місцевого самоврядування у відповідності до положень статті 79-1 ЗК України не є підставою для звільнення набувача права власності на будівлю або споруду від обов'язку сплачувати за фактичне користування земельною ділянкою комунальної власності, на якій розташований такий об'єкт нерухомості.

Детальніше з текстом постанови судової палати КГС ВС від 05.08.2022 у справі № 922/2060/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105612020>.

3. Спори про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності

Щодо підстав для відмови в припиненні дії свідоцтва на знак для товарів і послуг та доказів використання знака

Підставами для відмови в достроковому припиненні дії свідоцтва (повністю або щодо частини зазначених у ньому товарів чи послуг) є: фактична наявність на ринку України спірних товарів і послуг; невикористання зареєстрованої торговельної марки менше від п'яти років; наявність поважних причин такого невикористання.

Саме лише укладення договорів (у тому числі, ліцензійних) щодо розпорядження майновими правами на знак для товарів і послуг не може вважатися використанням такого знака. Доказами використання певного позначення відповідно до укладеного договору можуть слугувати, зокрема, договори купівлі-продажу чи поставки товару, на яких розміщено знак, договори про розміщення рекламної продукції про такі товари на відповідних рекламних носіях тощо. Використання позначення може підтверджуватися й фактичними даними про використання його іншою особою за умови контролю з боку власника свідоцтва (доказами такого використання

позначення мають бути такі ж документи, як і у випадку, якби власник знака використовував його у власній діяльності).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.02.2022 у справі № 910/10935/20 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102914128>

Щодо відсутності в організації колективного управління права власності на об'єкти інтелектуальної власності (майнових прав на них), які передаються їй в управління

Організація колективного управління не є суб'єктом авторського права та/або суміжних прав, а здійснює колективне управління майновими правами, які передаються їй в управління авторами та іншими суб'єктами авторського права та/або суміжних прав.

Безпідставним є ототожнення передачі (відчуження) суб'єктами авторського права та/або суміжних прав об'єкта авторського права та/або суміжних прав (яке згідно із чинним законодавством є підставою для набуття права власності на відповідне майно іншою особою) з переданням майнових прав на відповідні об'єкти в управління, зокрема, організації колективного управління.

Колективне управління не тягне за собою виникнення в організації колективного управління права власності, а отже й здійснення з власної волі володіння, користування, розпорядження відповідними об'єктами інтелектуальної власності (майновими правами на них).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.02.2022 у справі № 910/14152/19 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102914140>

Щодо стягнення компенсації за незаконне використання творів

Використання твору без дозволу суб'єкта авторського права та без виплати авторської винагороди є порушенням авторського права, у зв'язку з яким винна особа може бути притягнута до відповідальності у вигляді сплати компенсації, що визначається судом як паушальна сума на базі таких елементів, як подвоєна, а у разі умисного порушення – як потроєна сума винагороди або комісійні платежі, які були б сплачені, якби порушник звернувся із заявою про надання дозволу на використання оспорюваного авторського права або суміжних прав замість відшкодування збитків або стягнення доходу.

Організація колективного управління, яка на підставі договору наділена повноваженнями на управління майновими правами суб'єкта авторського права, має право на звернення до суду з позовом в інтересах такого суб'єкта.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.05.2022 у справі № 909/511/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104477159>

Заборона використання ліцензійного договору як правовстановлювального документа на використання знаків для товарів і послуг як неналежний спосіб захисту. Докази використання торговельної марки у справі щодо припинення порушень прав інтелектуальної власності на торговельні марки

У спорі про порушення прав інтелектуальної власності власників свідоцтв на торговельні марки належним та ефективним способом захисту порушених прав буде вимога про зобов'язання припинити таке порушення, а не заборона використання ліцензійного договору.

Водночас на підтвердження факту використання торговельної марки власник свідоцтва має, по-перше, визначити, яким саме чином відповідач використовує торговельну марку, і, по-друге, подати суду докази вчинення дій з переліку зазначених у частині четвертій статті 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» в залежності від обставин, які доводяться у справі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 22.09.2022 у справі № 910/2559/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106540085>

Порушення прав на винахід за патентом та їх захист у судовому порядку у зв'язку з поданням заяви на державну реєстрацію лікарського засобу

Порушенням прав володільця патенту вважається не лише безпосереднє використання винаходу без згоди володільця патенту, але й будь-яке посягання на права, передбачені, зокрема, статтю 28 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі».

Лікарський засіб не може бути рекомендований до державної реєстрації, якщо за результатами спеціалізованої експертизи не підтвердились висновки щодо його ефективності, безпеки та якості, зокрема, якщо набрало законної сили рішення суду, що внаслідок такої реєстрації будуть порушені захищені патентом України майнові права інтелектуальної власності, у тому числі при виробництві, використанні, продажу лікарських засобів.

Державна реєстрація є обов'язковою передумовою для введення лікарського засобу в цивільний обіг на території України. Відповідно подання заявки на реєстрацію лікарського засобу, в якому використано винахід, права на який належать іншій особі і є чинними, по своїй суті є підготовкою до введення такого лікарського засобу в цивільний обіг, а тому є посяганням на передбачені статтю 28 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» права власника патенту.

Позивач, враховуючи специфіку спірних правовідносин у сфері інтелектуальної власності, має законне право вимагати припинення порушення його прав на винахід, не очікуючи власне введення товару в цивільний обіг, оскільки у випадку введення товару в цивільний обіг припинення порушення прав інтелектуальної власності на винахід та відновлення становища, яке існувало до порушення вимагатиме значних зусиль та необхідність залучення необмеженого кола осіб, які набудуть право власності на такий товар.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08.12.2022 у справі № 910/17860/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107746533>.

4. Спори, що виникають із питань захисту економічної конкуренції

Відповідальність за поширення суб'єктом господарювання на контретикетках, етикетках / кольєретках вин власного виробництва неправдивої інформації

Поширення неправдивих відомостей суб'єктом господарювання, що вводить в оману невизначене коло осіб, зокрема: внаслідок обраного способу їх викладення щодо назви продукту, його споживчих властивостей та стандарту, якому відповідає продукт, може вплинути на наміри цих осіб щодо придбання (замовлення) товару цього суб'єкта господарювання. Такі дії тягнуть за собою відповідальність, передбачену Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Виробники вин несуть відповідальність за розміщення інформації на етикетках та контретикетках цих вин.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.08.2022 у справі № 910/2328/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105961061#>

Щодо необхідності розрізняти процедуру перегляду (повторного розгляду) та процедуру оскарження рішень органів АМК України

Частина перша статті 58 Закону України «Про захист економічної конкуренції» має перелік підстав перегляду органом АМК України рішень у справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та у заявах, справах про узгоджені дії, концентрацію. В останньому абзаці цієї частини зазначено, що такий перегляд можливий з інших підстав, передбачених законами України.

Зміст вказаної норми в частині «інших підстав, передбачених законами України» передбачає необхідність вказівки на пряму норму закону, яка визначає певні обставини, як підставу саме для перегляду рішення АМК України. При цьому, перегляд рішень органів АМК України у справах про порушення законодавства про захист

економічної конкуренції та у заявах, справах про узгоджені дії, концентрацію є окремою спеціальною процедурою перегляду (повторного розгляду), яку не слід ототожнювати з процедурою оскарження рішень органів АМК України (перевіркою на предмет законності та обґрунтованості).

Як орган влади АМК України зобов'язаний на стадії перегляду рішень діяти відповідно до повноважень, визначених статтею 58 Закону «Про захист економічної конкуренції», і позбавлений можливості прийняти рішення відповідно до статті 59 цього Закону. Компетенція судів щодо перегляду прийнятих органом АМК України рішень відповідно до статті 59 Закону «Про захист економічної конкуренції» полягає в установленні їх законності та обґрунтованості.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.11.2022 у справі № 910/10256/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107111853>.

5. Спори щодо забезпечення виконання зобов'язань

Щодо відповідальності продавця за недоліки товару, на який надана гарантія

Гарантійний строк – це період в часі, протягом якого постачальник гарантує якість товару та можливість його використання за призначенням за умови дотримання споживачем правил експлуатації або зберігання виробу. Саме протягом вказаного строку, який за загальним правилом обчислюється з моменту передання товару покупцеві, постачальник виконує гарантійні зобов'язання, несе відповідальність за дотримання вимог щодо якості поставленого товару, які обумовлено сторонами або встановлено положеннями чинного законодавства.

Відповідальність продавця за недоліки товару може наставати у випадках, якщо недоліки виникли до передання товару покупцеві або якщо їх виникнення обумовлене причинами, що виникли до передачі товару. І, відповідно, коли недоліки товару виявлені після переходу до покупця ризику випадкової загибелі та випадкового знищення товару, саме на покупця в такому випадку покладається обов'язок доведення того, що недоліки чи їхні причини виникли до передачі йому товару. Водночас у разі встановлення недоліків товару, на який надана гарантія щодо якості (встановлено гарантійний строк), існує презумпція вини постачальника (виробника). Тоді для звільнення себе від відповідальності саме постачальник (виробник) повинен довести, що дефекти виникли внаслідок порушення покупцем (споживачем) правил експлуатації або зберігання виробу.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.01.2022 у справі № 910/18335/20 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102891959>

6. Спори щодо укладення договорів

Щодо письмової форми договору, що укладається між юридичними особами, доказів, які підтверджують прийняття юридичною особою пропозиції укласти договір, і виникнення зобов'язань за ним

Договори між юридичними особами повинні вчинятись у письмовій формі, при цьому правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо він підписаний його стороною (сторонами) - особами, уповноваженими на це їхніми установчими документами.

Якщо зміст правочину, волю сторін зафіксовано в одному або кількох документах (у тому числі, електронних, за допомогою телетайпного, електронного або іншого технічного засобу зв'язку), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони, то він також вважається таким, що вчинений у письмовій формі, за умови, якщо він підписаний його стороною.

Намір юридичної особи, яка зробила пропозицію укласти договір, вважати себе зобов'язаною в разі її прийняття, може виражатися лише за умови підписання проекту договору й направлення його іншій стороні. Без підписання такого паперового документа власноруч чи при складенні електронного документа без накладення електронного підпису уповноваженою на укладення договорів посадовою особою юридичної особи не можна вважати, що така юридична особа готова взяти на себе зобов'язання в разі прийняття пропозиції укласти договір іншим контрагентом.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19.01.2022 у справі № 922/1246/21 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102747689>

7. Спори щодо відповідальності за порушення зобов'язань

Щодо помилкового застосування санкцій, передбачених абзацом третім частини другої статті 231 ГК України, за порушення виконання грошових зобов'язань

Застосування до боржника, який порушив господарське зобов'язання, санкції у вигляді штрафу, передбаченого абзацом третім частини другої статті 231 ГК України, можливе за сукупності умов: якщо інший розмір певного виду штрафних санкцій не передбачено договором або законом; якщо порушено господарське зобов'язання, в якому хоча б одна сторона є суб'єктом господарювання, що належить до державного сектора економіки; якщо допущено прострочення виконання негрошового зобов'язання, пов'язаного з обігом (поставкою) товарів, виконанням робіт, наданням послуг, із вартості яких і вираховується у відсотковому відношенні розмір штрафу.

Застосування положення абзацу третього частини другої статті 231 ГК України до грошових зобов'язань є помилковим.

Правовідношення, у якому замовник зобов'язаний оплатити надану послугу грошима, а виконавець має право вимагати від замовника відповідної оплати, є грошовим зобов'язанням.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 23.08.2022 у справі № 910/9375/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105909504>

8. Спори щодо визнання правочинів недійсними

Щодо належних відповідачів у справі за позовом про визнання недійсним договору

У справі за позовом заінтересованої особи про визнання недійсним договору як відповідачі мають залучатись усі сторони правочину, а тому належними відповідачами є сторони оспорюваного договору, а не одна з них.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.01.2022 у справі № 917/2041/20 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102892024>.

9. Спори, що виникають із договорів поставки

Щодо умов, за яких податкова накладна може бути допустимим доказом для встановлення факту постачання товару покупцю та його прийняття ним

Податкова накладна (в залежності від фактичних обставин певної справи) може бути допустимим доказом, на підставі якого суд встановлює факт постачання товару покупцю та його прийняття ним, якщо сторона, яка заперечує факт поставки вчинила юридично значимі дії: зареєструвала податкову накладну; сформувала податковий кредит за вказаною господарською операцією з контрагентом тощо, оскільки підставою для виникнення у платника права на податковий кредит є факт лише реального (фактичного) здійснення господарських операцій з придбання товарно-матеріальних цінностей та послуг з метою їх використання у власній господарській діяльності.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 03.06.2022 у справі № 922/2115/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104603062>.

10. Спори, що виникають із договорів найму (оренди) нерухомого майна

Щодо проведення конкурсної процедури при передачі в оренду цілісного майнового комплексу комунального підприємства в разі, якщо орендарем такого комплексу бажає стати господарське товариство, утворене представниками трудового колективу цього підприємства

Абзацом четвертим частини четвертої статті 9 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» окремо визначено перелік суб'єктів, у разі надходження заяв про оренду майна від яких оголошення про намір передати майно в оренду не розміщується і договір оренди укладається з такими заявниками без проведення конкурсу.

Господарські товариства, утворені представниками трудового колективу комунального підприємства, цілісний майновий комплекс якого передається в оренду, до переліку таких суб'єктів не входять, а тому такі товариства беруть участь у конкурсній процедурі на загальних підставах з урахуванням наявного в них переважного права на укладення договору оренди, при тому за умови, що до проведення конкурсу на право оренди майна ними орендодавцеві подано відповідні заяви про оренду майна.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.01.2022 у справі № 927/172/19 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102735758>.

Щодо підстав для внесення змін до договору оренди державного та комунального майна в частині строку його дії в разі, якщо він не відповідає мінімальному строку, встановленому законодавством

Право на внесення змін до договору виникає лише за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або законом. Водночас у випадку якщо правовою підставою внесення змін до договору є приписи абзацу п'ятого частини четвертої статті 16 Закону України «Про оренду державного та комунального майна», які конкретизовані в пункті 125 Порядку передачі в оренду державного та комунального майна, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03.06.2020 № 483, (особливості внесення змін до умов договорів оренди та підстав для внесення таких змін, зокрема щодо зміни строку оренди у разі якщо договір був укладений на строк, менший ніж мінімальний строк оренди, передбачений частиною третьою статті 9 цього Закону), то зазначені зміни можуть бути внесені до договору за згодою сторін або на підставі рішення суду, тобто укладення цього договору (внесення змін до нього) є обов'язковим в силу вказаних вище приписів чинного законодавства.

При цьому, у випадку якщо право на внесення змін передбачено договором або законом, застосування норм статті 652 ЦК України щодо його зміни або розірвання у зв'язку з істотною зміною обставин не вимагається.

З моменту звернення орендаря із заявою про внесення змін до договору оренди шляхом приведення його строку у відповідність до вимог законодавства у орендодавця виникає обов'язок розглянути зазначену заяву та, за умови відповідності встановленим критеріям, внести зміни до укладеного договору з метою приведення його строку у відповідність із мінімальним строком оренди.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.11.2022 у справі № 926/186/22 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107249472>.

11. Спори, що виникають із договорів про надання послуг

[Щодо оплати медичних послуг гемодіалізу, які надавав заклад охорони здоров'я на виконання програми з надання медичної допомоги хворим нефрологічного профілю поза межами дії договорів про надання медичних послуг](#)

Держава та місцеві органи влади в особі уповноважених розпорядників бюджетних коштів зобов'язані оплачувати вартість лікування закладу охорони здоров'я, який надав, зокрема, медичні послуги з проведення гемодіалізу на виконання міської та обласної програм із надання медичної допомоги хворим нефрологічного профілю навіть за період поза межами дії договорів про надання цих медичних послуг.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 21.01.2022 у справі № 925/1545/20 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103281556>

[Щодо підстав для оплати послуг із проведення криголамних робіт у період оголошеної льодової кампанії](#)

Відсутність доказів щодо обставин, пов'язаних з проведенням суб'єктом природних монополій криголамних робіт з відповідним наданням ним у морському порту послуг із забезпечення проведення таких робіт у період оголошеної льодової кампанії, виключає підстави для нарахування плати за ці послуги.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 03.06.2022 у справі № 915/104/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104687088>

12. Спори, що виникають із договорів підряду

Розірвання договору генерального підряду, строк дії якого закінчився. Порядок повернення замовником авансу за цим договором

За змістом положень пункту 1 частини другої статті 11 та статті 509 ЦК України розірвано може бути лише чинний (такий, що діє на час звернення до суду з позовом та прийняття відповідного судового рішення) договір.

Якщо генпідрядник отримав аванс на підставі договору генерального підряду, то у разі закінчення строку дії цього договору така підстава отримання зазначених коштів не перестала існувати, тому положення статті 1212 ЦК України до спірних правовідносин не застосовуються. Повернення суми авансу має відбуватися в силу положень ЦК України, що регулюють відносини підряду, та самого договору.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 16.09.2022 у справі № 913/703/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106422225>

13. Спори, що виникають із договорів іпотеки

Щодо підстав припинення іпотеки

Договір іпотеки за своєю природою не є договором поруки, яка є окремим видом забезпечення виконання зобов'язань. До правовідносин, що виникли з договору іпотеки, не можуть застосовуватися за аналогією норми, які регулюють підстави припинення інших видів забезпечення виконання зобов'язання, незалежно від ступеню їх подібності.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07.06.2022 у справі № 916/302/16 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104688858>

14. Спори, що виникають із договорів про закупівлю

Щодо відмінностей між обставинами непереборної сили й істотною зміною обставин та строку виконання зобов'язань унаслідок форс-мажору чи інших обставин

Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про форс-мажорні обставини позбавляє сторону, яка порушила цей обов'язок, права посилатися на ці обставини як на підставу звільнення від відповідальності, якщо це передбачено договором (втрата стороною права посилання на форс-мажор).

Форс-мажор (стаття 617 ЦК України) та істотна зміна обставин (стаття 652 ЦК України) – це різні правові ситуації. На відміну від форс-мажору істотна зміна обставин не впливає на строк виконання зобов'язань (не змінює його) і не звільняє сторону від відповідальності за невиконання, а дозволяє припинити таке виконання (розірвання договору) чи змінити умови такого виконання або умови договору в цілому (для досягнення балансу інтересів сторін, який був порушений через істотну зміну обставин).

Стаття 652 ЦК України може бути застосована в разі відсутності існування форс-мажору, але сторона договору має довести наявність всіх чотирьох умов, необхідних для внесення змін до договору за рішенням суду.

Продовження строку дії договору та строку виконання зобов'язань унаслідок форс-мажору чи інших обставин є можливим, лише якщо сторони це прямо вказали в умовах договору або уклали додаткову угоду про це за взаємною згодою сторін уже після виникнення таких обставин (можливість чого передбачена у пункті четвертому 4 частини п'ятої статті 41 Закону «Про публічні закупівлі»).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 31.08.2022 у справі № 910/15264/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106078967>

Підстави зміни істотних умов договору про закупівлю

Статтю 41 Закону України «Про публічні закупівлі» визначено випадки, за наявності яких можлива зміна істотних умов договору про закупівлю, зокрема, продовження строку дії договору та виконання зобов'язань щодо виконання робіт в разі виникнення документально підтверджених об'єктивних обставин, що спричинили таке продовження, тоді як стаття 652 ЦК України визначає умови, за наявності яких допускається зміна договору у зв'язку з істотною зміною обставин.

Підставою для зміни істотних умов договору, можуть бути лише обставини, що виникли після його підписання та впливають на виконання зобов'язання сторін за договором, а не обставини, які спричинили порушення строків підписання договору чи зволікання з його підписанням.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 22.12.2022 у справі № 916/3577/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108058912>

15. Спори щодо перевезень

Щодо порядку обчислення початку перебігу безоплатної доби зберігання вантажу при нарахуванні збору за зберігання вантажу в разі затримки вагонів на станції призначення

Аналіз положень пункту 46 Статуту залізниць України та пункту 8 Правил зберігання вантажів свідчить про те, що всі вантажі, які прибувають на станцію призначення, зберігаються безкоштовно протягом доби, проте порядок обчислення початку безкоштовного строку залежить виключно від причин несвоечасного вивантаження вантажу.

Належним і допустимим доказом на підтвердження факту настання відповідних подій – затримок вагонів на станції – є акт загальної форми "ГУ-23", складений згідно з додатком № 6 до Правил користування вагонами і контейнерами.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 28.04.2022 у справі № 905/829/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104115437>

Сплачений позивачем корабельний збір за наявності підстав для звільнення від його сплати з метою недопущення негативних наслідків господарської діяльності у зв'язку із заборонаю виходу з морського порту (проходу каналом) може вважатися збитками

Для застосування такої міри відповідальності, як відшкодування збитків, потрібна наявність повного складу цивільного правопорушення: протиправна поведінка, дія чи бездіяльність особи; наявність збитків; причинний зв'язок між протиправною поведінкою та збитками; вина правопорушника.

Втрати позивачем (позбавлення позивача) грошових коштів, а саме сплачений позивачем корабельний збір, за наявності підстав для звільнення від його сплати, з метою недопущення негативних наслідків господарської діяльності у зв'язку з заборонаю виходу з морського порту (проходу каналом) можуть вважатися збитками у розумінні статті 22 ЦК України, статей 224, 225 ГК України. Разом з тим, відсутність хоча б одного з перелічених елементів, утворюючих склад цивільного правопорушення, звільняє боржника від відповідальності за порушення у сфері господарської діяльності, оскільки його поведінка не може бути кваліфікована як правопорушення.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.12.2022 у справі № 910/20675/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108025238>

16. Спори щодо постачання енергоресурсів

Щодо порядку внесення змін у договір про надання послуг із розподілу електричної енергії в разі, якщо відбулася зміна власника об'єкта (електрифікованої споруди, її частини)

Якщо відбулася зміна власника об'єкта (електрифікованої споруди, її частини), що є споживачем – стороною договору з надання послуг з розподілу електричної енергії, то на підставі заяви споживача - нового власника - до нього переходять права та обов'язки за договорами, що були вже укладені відповідно до Правил роздрібного ринку електричної енергії, затверджених постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 14.03.2018 № 312 (далі – ПРРЕЕ), з попереднім власником (якщо мало місце укладення цього договору). До відповідного договору про приєднання вносяться зміни, які стосуються зміни замовника (сторони договору), за умови, що він підтвердив незмінність технічних параметрів та вимог до категорії з надійності електропостачання об'єкта забудови, визначених у договорі про приєднання (з усіма додатками, включно з технічними умовами).

Якщо ж новий власник, повідомивши про зміну власника (об'єкта (електрифікованої споруди, її частини), не повідомив про наявність наведених змін (у тому числі, за власною ініціативою), всі умови відповідного договору (з надання послуг з розподілу електричної енергії), зокрема і така істотна умова, як величини приєднаної та дозволеної потужності об'єкта споживача електричної енергії, зберігаються в тій редакції, що існувала для попереднього власника.

У разі відповідних змін та/або їх ініціювання споживачем (замовником послуг за договором з надання послуг із розподілу електричної енергії), з огляду на те, що бездоговірне надання / отримання послуг із розподілу електричної енергії не допускається, узгодження відповідних змін та їх внесення до умов договору здійснюється за правилами частини другої статті 634 ЦК України з урахуванням особливостей, передбачених нормами пунктів 4.1.24, 4.1.26 Кодексу систем розподілу.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.01.2022 у справі № 913/567/19 (913/72/21) можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102828640>

Щодо способу захисту порушеного права споживача електричної енергії в разі його незгоди з фактом безоблікового споживання електричної енергії

Спосіб захисту порушеного права шляхом визнання протиправними дій зі складання та розгляду акта про порушення ПКЕЕ не може сприяти ефективному відновленню права, яке позивач вважає порушеним, оскільки задоволення позову не матиме наслідком визнання незаконним та скасування цього акта, як й інших документів, складених на його підставі, тобто спір між сторонами не буде вичерпано.

Ефективним у цьому випадку способом захисту порушеного права споживача необхідно вважати вимогу про скасування рішення комісії електропередавальної організації про визначення обсягу недоврахованої електричної енергії та її вартості, оскільки таке рішення комісії, оформлене відповідним протоколом з розгляду акта про порушення ПКЕЕ, безпосередньо впливає на права та обов'язки відповідного суб'єкта

господарювання в контексті його відносин з електропередавальною організацією, встановлює обсяг і вартість недоврахованої електроенергії.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.05.2022 у справі № 909/246/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104644478>

Щодо оплати послуг розподілу природного газу в разі зміни власника об'єкта, підключеного до газорозподільних систем

У разі, якщо нові власники об'єктів, підключених до газорозподільних систем, не повідомлять про зміну до персоніфікованих даних споживача та не укладуть договір розподілу газу, то це може свідчити лише про несанкціоноване використання природного газу споживачем за відсутності договору розподілу природного газу. Однак недотримання новим споживачем вимог пункту 6 глави 3 розділу VI Кодексу ГРМ щодо повідомлення про зміну персоніфікованих даних споживача не свідчить про те, що акти чи рішення, складені відносно попереднього споживача, вважаються чинними та можуть застосовуватися до нового.

У разі неповідомлення або несвоєчасного повідомлення споживачем оператора газорозподільних систем про звільнення об'єкта або приміщення (остаточне припинення користування природним газом) споживач зобов'язаний здійснювати оплату послуг за договором розподілу природного газу, як впливає з умов договору.

Договір розподілу природного газу з новим споживачем укладається після припинення договору розподілу природного газу із споживачем, який звільняє об'єкт або приміщення.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 24.05.2022 у справі № 914/2920/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104603044>

Щодо правової природи договору транспортування природного газу та можливості застосування до нього спеціального шестимісячного строку позовної давності, передбаченого частиною п'ятою статті 315 ГК України

Договір транспортування природного газу є не договором перевезення вантажу, а договором, який передбачає надання трьох видів послуг. Його істотні умови визначені статтею 901 ЦК України та спеціальним законодавством – Законом “Про ринок природного газу”, Кодексом газотранспортної системи, Типовим договором транспортування природного газу, затвердженим постановою НКРЕКП від 30.09.2015 № 2497.

Помилковим є застосування до договору транспортування природного газу спеціального шестимісячного строку позовної давності, передбаченого частиною п'ятою статті 315 ГК України, як до договору перевезення вантажу.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 15.07.2022 у справі № 921/184/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105278395>

Щодо застосування положень постанови НКРЕКП «Про дії учасників ринку електричної енергії у період дії карантину та обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 08.04.2020 № 766 як спеціальних щодо положень ЦК України і ГК України стосовно нарахування пені та стягнення штрафу за порушення термінів розрахунку за послуги з передачі електричної енергії

Положення постанови Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг «Про дії учасників ринку електричної енергії у період дії карантину та обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» у відповідній редакції від 08.04.2020 № 766, якими тимчасово припинено застосування умов Типового договору про надання послуг з передачі електричної енергії в частині нарахування пені та стягнення штрафу за порушення термінів розрахунку за послуги з передачі електричної енергії і відповідно аналогічних умов усіх договорів, укладених на основі такого типового договору, підлягають обов'язковому виконанню учасниками ринку електричної енергії згідно зі статтею 6 Закону України «Про ринок електричної енергії». Встановлені вказаною постановою правила діяли в період з 08.04.2020 до 26.01.2021.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 19.08.2022 у справі № 912/1941/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105837299>

Встановлення факту порушення споживачем Правил роздрібного ринку електричної енергії в разі втручання споживача в параметри розрахункового приладу обліку з метою зміни його показів

Підтвердження встановлення на прилад обліку споживача індикаторів дії впливу постійного (змінного) магнітного або електричного полів, передача їх на збереження споживачу та підтвердження фіксації цими індикаторами впливу постійного (змінного) магнітного або електричного полів свідчить про явні ознаки втручання споживача в параметри розрахункового приладу обліку з метою зміни його показів, що є порушенням Правил роздрібного ринку електричної енергії, і не потребує додаткового встановлення факту порушення споживачем цих Правил, оскільки цей факт

підтверджується самим індикатором, яким зафіксовано вплив магнітного чи електричного полів.

З огляду на те, що індикатори встановлюються на приладах обліку або є вмонтованими в прилади обліку, відповідальність за збереження і цілісність індикаторів, установлених на/або в приладах обліку, має покладатися відповідно до акта про пломбування на сторону, яка несе відповідальність за збереження і цілісність цих приладів обліку (власник (користувач) електроустановки або організація, на території (у приміщенні) якої вони встановлені).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.09.2022 у справі № 920/801/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106007668>

Підстави для здійснення перерахунку споживачу об'єму розподіленого (спожитого) природного газу в разі несправності лічильника газу

Виходячи з технічного функціоналу коректора об'єму газу, наданого в Кодексі ГРС (сукупність ЗВТ, які вимірюють тиск і температуру газу, що протікає у вимірювальному трубопроводі, обчислюють об'єм газу за стандартних умов, перетворюючи вихідні сигнали від лічильника газу), а також зі складу комерційного ВОГ, відомості коректора не можуть вважатись достовірними для визначення об'єму газу у випадку отримання даних від лічильника, який неправильно вимірював об'єм газу.

За умови відсутності пошкодження лічильника, пропущення строку періодичної повірки лічильника газу з вини споживача або несанкціонованого втручання в роботу ЗВТ та за наявності справного обчислювача (коректора) об'єму газу, який не містить зареєстрованих та зафіксованих у звітах повідомлень про роботу лічильника газу в позаштатному режимі, несправність лічильника внаслідок його невідповідності нормативним документам у сфері метрології, встановлена за результатами позачергової або експертної повірки, не є підставою для здійснення перерахунку споживачу об'єму розподіленого (спожитого) природного газу відповідно до пункту 4 глави 4 розділу XI Кодексу ГРС.

Якщо у разі несправності лічильника газу, що сталася внаслідок його позаштатного режиму роботи (що, зокрема включає витoki газу з елементів та конструкції комерційного ВОГ, у тому числі імпульсних ліній манометрів), буде підтверджено факт необлікованого чи облікованого частково об'єму розподіленого (спожитого, переданого) природного газу, то розрахунок необлікованих (облікованих частково) об'ємів природного газу за період несправності здійснюється відповідно до вимог абзацу 9 пункту 6 глави 6 розділу X, підпункту 1 пункту 4 глави 4 розділу XI Кодексу ГРС. Підпункт 2 пункту 4 глави 4 розділу XI Кодексу ГРС у такому разі не застосовується і обставини справності коректора значення не мають.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18.11.2022 у справі № 914/993/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107531914>

17. Спори, що виникають з кредитних правовідносин

Щодо неефективного способу захисту права в разі подання самостійних позовних вимог про визнання відсутнім права в кредитора вимагати від боржника сплати боргу за кредитним договором

Вимоги про визнання відсутнім права в одного відповідача (кредитора) вимагати від другого відповідача (боржника) сплати боргу за кредитним договором є неефективним способом захисту. Вказані вимоги є вимогами про встановлення юридичних фактів та неспроможні призвести до поновлення порушених прав, а тому не можуть самостійно розглядатися в окремій справі та підлягають розгляду лише за наявності та розгляду між сторонами спору про право.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.01.2022 у справі № 910/23527/17 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102797697>

18. Спори, що виникають із корпоративних правовідносин

Щодо початку перебігу позовної давності для стягнення акціонером-спадкоємцем дивідендів та поважних причин пропуску строку позовної давності

Право вимагати виплату нарахованих дивідендів, які належали спадкодавцю, переходить до спадкоємця акцій станом на дату відкриття спадщини.

Той факт, що на дату відкриття спадщини та / або на дату зарахування акцій на рахунок у цінних паперах спадкоємця акцій спливла позовна давність, не свідчить про припинення зобов'язання товариства.

Порушення акціонерним товариством обов'язку щодо персонального повідомлення акціонера про загальні збори, на яких вирішувалося питання щодо виплати дивідендів, є поважною причиною пропуску строку позовної давності.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.05.2022 у справі № 910/7126/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104582194>

Щодо компетенції наглядової ради товариства стосовно ухвалення рішення про припинення повноважень члена дирекції та розірвання з ним трудового договору

До виключної компетенції наглядової ради товариства належить прийняття рішення про припинення повноважень члена дирекції та розірвання з ним трудового договору у будь-який час, на свій розсуд, з будь-яких підстав. При цьому, під час реалізації вказаної процедури має бути дотримано відповідні вимоги законодавства та положення установчих документів юридичної особи, які регламентують цю процедуру.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.05.2022 у справі № 922/2339/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104443003>

Щодо належного способу захисту права продавця частки у статутному капіталі товариства в разі несплати (неповної оплати) покупцем вартості придбаної частки, яка надалі відчужена третім особам

Такий спосіб захисту, як розірвання договору купівлі – продажу частки у статутному капіталі товариства, що вже виконаний продавцем, який передав товар (частку), і частково виконаний покупцем, який прийняв товар (частку), здійснив її часткову оплату (основну частину) і надалі відчужив її третім особам, не направлений на відновлення порушеного майнового права продавця, оскільки повернення товару відповідно до правил частини четвертої статті 694 ЦК України є неможливим у зв'язку з відсутністю товару (частки) у власності покупця та, відповідно, є неналежним способом захисту.

Способу захисту, який належним чином захистить право продавця на отримання коштів, відповідає позовна вимога про стягнення недоотриманих коштів.

Детальніше з текстом постанови судової палати КГС ВС від 06.06.2022 у справі № 902/66/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105069579>

Забезпечення позову шляхом зупинення дії рішення загальних зборів акціонерів та заборони державним реєстраторам проводити реєстраційні дії на підставі оскаржуваного рішення

Заходи забезпечення позову про визнання недійсним рішення загальних зборів акціонерів акціонерного товариства у вигляді зупинення його дії та заборони державним реєстраторам проводити реєстраційні дії на підставі оскаржуваного рішення відповідають процесуальним нормам, що регулюють корпоративні відносини.

Ухвалення судом рішення про забезпечення позову без одночасного вирішення питання про зустрічне забезпечення не позбавляє заявника права звернутися до суду

із клопотанням про зустрічне забезпечення, що може бути подано після застосування судом заходів забезпечення позову.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.09.2022 у справі № 911/172/22 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106202079>

Застосування різних строків позовної давності для оскарження рішень загальних зборів окремих юридичних осіб. Неможливість одночасного задоволення судом вимог про визнання недійсним та скасування рішення загальних зборів юридичної особи

Законодавцем диференційовано встановлено правила позовної давності для вимог про визнання недійсними рішень загальних зборів окремих юридичних осіб: один рік – для товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю; три місяці – для акціонерних товариств; три роки (загальна позовна давність) – для інших юридичних осіб та громадських об'єднань, зокрема для творчих спілок, як неприбуткових професійних об'єднань у формі громадських організацій.

Одночасне визнання недійсним та скасування рішення загальних зборів юридичної особи не відповідає законодавству. У разі визнання акта недійсним, у суду немає потреби скасовувати його, оскільки визнання недійсним означає, що він не створює правових наслідків з моменту його вчинення. Скасування ж акта означає втрату чинності таким актом на майбутнє з моменту набрання чинності відповідним судовим рішенням.

Детальніше з текстом постанови судової палати КГС ВС від 14.09.2022 у справі № 909/298/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106774315>

Щодо визнання договору дарування цінних паперів удаваним

Суд, розглядаючи питання щодо удаваності договору дарування цінних паперів, має встановити мотиви передачі в дар майна, зокрема у випадках, коли дарувальник та обдарований не перебувають у родинних відносинах. Правочин дарування позбавлений економічного сенсу і може бути вчинений лише за наявності дружніх, родинних чи будь-яких інших відносин, які б могли пояснити такий правочин.

Позивач, заявляючи вимогу про визнання договору дарування цінних паперів удаваним, має довести: 1) факт укладення правочину, який, на його думку, є удаваним; 2) спрямованість волі сторін в удаваному правочині на встановлення інших цивільно-правових відносин, ніж тих, що передбачені насправді вчиненим правочином, тобто відсутність у сторін іншої мети, ніж намір приховати насправді вчинений правочин; 3) настання між сторонами інших прав та обов'язків, ніж тих, що передбачені удаваними правочинами.

Тож доведення удаваності правочину відбувається не лише шляхом аналізу змісту укладеного правочину (удаваність якого доводиться позивачем), а за допомогою інших, непрямих доказів (зняття обдарованим готівки з банківського рахунку, укладення ним договору займу, публікація оголошень про продаж предмету, який потім був подарований, відсутність родинних чи інших зв'язків, відсутність зрозумілого мотиву укладення договору дарування майна тощо).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.11.2022 у справі № 912/3747/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107249370#>

Ухвалення рішення загальних зборів про невключення до складу учасників товариства спадкоємиці без з'ясування її волі є перебиранням товариством на себе повноваження щодо реалізації права спадкоємиці на вступ чи відмову у вступі до товариства

Неявка спадкоємиці як власниці частки у статутному капіталі товариства на збори, неподання нею заяви (будь-якої), яка б засвідчувала її волю як спадкоємиці учасника товариства, не свідчить про відмову спадкоємиці від права на вступ до товариства, яке ні Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», ні Законом України «Про господарські товариства», ні статутом відповідача не було обмежене будь-яким строком в часі.

Приймаючи рішення загальних зборів про не включення до складу учасників товариства (відмову у вступі у товариство) спадкоємиці та виплати їй вартості частки у товаристві без з'ясування її волі, товариство фактично перебрало на себе повноваження щодо реалізації права позивачки на вступ чи відмову у вступі до товариства, адже прийняття такого рішення можливе лише за результатами розгляду відповідної заяви спадкоємиці.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.12.2022 у справі № 906/262/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107717348>

Щодо права акціонера вимагати здійснення обов'язкового викупу акціонерним товариством належних йому акцій

Право акціонера вимагати здійснення обов'язкового викупу акціонерним товариством належних йому акцій виникає з моменту прийняття загальними зборами рішення, яке відповідно до частини першої або другої статті 68 Закону України «Про акціонерні товариства» є підставою для вимоги обов'язкового викупу акцій, за умови, що такий акціонер зареєструвався для участі у загальних зборах, на яких прийнято рішення, що стало підставою для вимоги обов'язкового викупу акцій, та голосував проти прийняття загальними зборами такого рішення. Тобто, початком перебігу строку, протягом якого акціонер може подати відповідну письмову вимогу,

є прийняття загальними зборами рішення, що стало підставою для вимоги обов'язкового викупу акцій. Подання акціонером, у якого виникло право вимагати здійснення обов'язкового викупу належних йому акцій, письмової вимоги до товариства не залежить від надання товариством повідомлення про право вимоги обов'язкового викупу акцій, що належать акціонеру.

При цьому, норми ЦК України щодо порядку укладення договору (статті 638, 649) застосовуються з урахуванням особливостей, передбачених статтями 68, 69 Закону України «Про акціонерні товариства», адже йдеться про обов'язковий викуп акцій і товариство у випадку настання умов, передбачених у статті 68 згаданого Закону, вже позбавлено права на вільне волевиявлення щодо правочину з купівлі-продажу акцій (воно не може відмовитися від укладання цього правочину), воно обмежене у праві погоджувати з акціонером умови правочину на загальних засадах (такі умови вже визначені статтями 68, 69 Закону України «Про акціонерні товариства» – предмет, порядок визначення ціни, строк розрахунків).

Строк проведення товариством розрахунку за акції визначено законом і він починає перебіг з дати отримання вимоги про викуп від акціонера, а не з дати укладення договору.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07.12.2022 у справі № 921/262/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108058756>

Щодо питань легітимності та повноважень спостережної ради

За своїми основними функціональними завданнями, визначеними законодавством, чинним у період з 01.10.1991 до теперішнього часу, «спостережна рада» та «наглядова рада» є одним і тим же органом, який здійснює контроль за діяльністю виконавчого органу товариства та захист прав акціонерів. Відмінність у назві такого органу не свідчить про те, що спостережна рада є іншим, ніж наглядова рада органом акціонерного товариства та виконує інші функціональні завдання.

Той факт, що Закон України «Про акціонерні товариства» передбачав інший спосіб обрання членів наглядової ради, ніж той, що був визначений законодавством, чинним до моменту набрання чинності Законом України «Про акціонерні товариства» (у редакції, чинній з 01.05.2018 по теперішній час), не свідчить про те, що наглядова рада, передбачена зазначеним законом, є новим органом акціонерного товариства, оскільки компетенція (функціональне призначення) як спостережної ради, так і наглядової ради є тотожною (однаковою).

Закон України «Про акціонерні товариства» (у редакції, чинній з 01.05.2018 по теперішній час) не передбачає утворення наглядової ради як нового органу в акціонерних товариствах, створених до набрання чинності цим Законом. Норми цього Закону передбачають лише утворення наглядової ради, як нового органу саме при заснуванні нового акціонерного товариства на установчих зборах такого акціонерного товариства. Акціонерні товариства, в яких вже утворений та існує орган,

з такими ж функціями як у наглядової ради, такий орган повторно не створюється. Такі вже створені акціонерні товариства протягом двох років з дати набрання чинності цим законом мають привести свої статuti та внутрішні положення у відповідність до норм цього закону, зокрема і в частині, що стосується наглядової ради товариства.

Та обставина, що відкрите акціонерне товариство не привело положення свого статutu у відповідність до законодавства щодо зміни найменування цього органу управління (зі «спостережної ради» на «наглядову раду») не свідчить про відсутність у відкритого акціонерного товариства такого органу управління (який здійснює захист інтересів акціонерів та контроль за діяльністю правління акціонерного товариства)

Склад спостережної ради акціонерного товариства, обраний та затверджений рішенням загальних зборів акціонерів, створених до внесення змін до Закону України «Про господарські товариства», Закону України «Про акціонерні товариства», повноваження якого не припинялися ні достроково, ні за рішенням загальних зборів акціонерів товариства, який не переобирався та члени якого не замінювалися, був повноваженим станом на 08.02.2016 для прийняття рішення з підготовки, скликання і проведення загальних зборів акціонерів товариства, прийняття якого належить до виключної компетенції спостережної (наглядової) ради і не може вирішуватися іншими органами товариства.

Детальніше з текстом постанови судової палати КГС ВС від 22.12.2022 у справі № 921/67/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108653109>

19. Спори, що виникають у зв'язку з ліквідацією банків

Щодо корпоративних прав акціонера банку на належні йому акції в разі віднесення банку до категорії неплатоспроможних та запровадження процедури ліквідації банку

Зарахування банку до категорії неплатоспроможних та запровадження процедури ліквідації банку не має наслідком припинення права власності акціонера на належні йому акції. Під час здійснення ліквідаційної процедури банку акціонер не позбавляється права власності на акції банку, а з огляду на статтю 319 ЦК України та статтю 46 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» лише обмежується на певний період у праві на управління банком.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 19.08.2022 у справі № 910/9095/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106175525>

20. Спори щодо охорони навколишнього природного середовища

Щодо підстав для стягнення заподіяної лісу шкоди внаслідок вирубки не відведених у рубку дерев

Нанесення клейма біля шийки кореня дерева здійснюється до початку фактичного проведення рубки та передує фактичному проведенню рубки раніше обстежених дерев, а тому це клеймо має залишатися і після проведення вибіркової санітарної рубки дерев.

Проведена за наявності лісорубного квитка вибіркова санітарна рубка дерев без ознак клеймування біля шийки кореня на всій площі вибіркової санітарної рубки свідчить про порушення нормативно закріплених вимог для такої рубки та є підставою для стягнення заподіяної лісу шкоди внаслідок вирубки не відведених у рубку дерев.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.05.2022 у справі № 922/2317/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104603023>

Щодо джерел отримання відомостей для розрахунку маси наднормативного викиду забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Звіт з інвентаризації викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та довідка про час роботи стаціонарних джерел викидів є джерелами отримання необхідної інформації для розрахунку маси наднормативного викиду, здійсненого без відповідного дозволу, та розміру завданих таким викидом збитків згідно з пунктами 3.6, 3.11, 4.1 Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, затвердженої наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 10.12.2008 №639 (далі – Методика № 639), що виключає необхідність проведення лабораторних вимірювань та розрахунку збитків згідно з пунктом 3.7 цієї Методики.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.05.2022 у справі № 922/3228/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104167305>

Щодо вимоги про визнання неправомірними дій стосовно нарахування додаткової плати за скид стічних вод як неналежного способу захисту права позивача

Позовна вимога про визнання неправомірними дій щодо нарахування додаткової плати за скид стічних вод не може бути самостійним предметом розгляду

в господарському суді, оскільки насправді є вимогою про встановлення судом факту, що має юридичне значення.

Встановлення таких обставин, як правомірність і правильність здійснених відповідачем нарахувань, може бути предметом доказування при вирішенні та розгляді спору про право, зокрема про стягнення плати за скид стічних вод до систем централізованого водовідведення при порушенні вимог щодо якості й режиму їх скидання; про припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення (у випадку припинення надання послуг), тощо.

Плата за скид стічних вод з понаднормативним забрудненням є грошовим зобов'язанням, що виникає на підставі договору та визначених законодавчих приписів, а не оперативно – господарською санкцією.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 15.07.2022 у справі № 918/662/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105278394>

21. Спори щодо набуття, збереження майна без достатньої правової підстави

Щодо повернення виконаного за недійсним правочином у разі, коли тільки одна із сторін здійснила його виконання

Для повернення виконаного за недійсним правочином у разі, коли тільки одна із сторін здійснила його виконання, правила статті 216 ЦК України не застосовуються, а повернення виконаного здійснюється на підставі положень глави 83 «Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави» ЦК України.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.01.2022 у справі № 916/913/21 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102892023>

Щодо умов повернення гарантійного внеску переможця електронного аукціону

Гарантійний внесок переможця електронного аукціону підлягає поверненню на підставі статті 1212 ЦК України у разі, якщо на продаж у електронному аукціоні було виставлено майно не боржника, а іншої особи (тобто майно, яке не могло бути реалізованим), а особа, яка мала намір його придбати, станом на дату проведення аукціону про це обізнана не була.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.06.2022 у справі № 910/13104/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104727775>

Щодо належного способу захисту прав органу місцевого самоврядування в разі порушення замовником будівництва зобов'язання про укладення договору про пайову участь у розвитку інфраструктури населеного пункту та сплати пайового внеску

У разі порушення зобов'язання замовником будівництва щодо участі у створенні й розвитку інженерно – транспортної та соціальної інфраструктури населеного пункту в правовідносинах, які виникли до внесення змін у законодавство щодо скасування дії статті 40 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», яка зобов'язувала замовника будівництва укласти відповідний договір, орган місцевого самоврядування вправі звертатись з позовом до замовника будівництва про стягнення безпідставно збережених грошових коштів на підставі статті 1212 ЦК України.

Звернення до суду з вимогою про визнання укладеним договором про пайову участь у розвитку інфраструктури населеного пункту укладеним в такому разі не є належним способом захисту права чи інтересу, що є самостійною підставою для відмови в позові.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 27.07.2022 у справі № 922/3050/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105458964>

Стягнення коштів у порядку статті 1212 ЦК України в разі набуття однією зі сторін зобов'язання цих коштів за рахунок іншої сторони поза підставами, передбаченими договором, зокрема як переплати понад визначену в договорі суму

Наявність укладеного між сторонами договору не є достатньою підставою для висновку про віднесення до договірних будь-яких правовідносин, що виникають між цими особами, оскільки сплата однією стороною грошових коштів другій стороні поза межами платежів, передбачених договором, зокрема переплата понад визначену в договорі суму, не може бути визнана такою, що здійснена на підставі такого договору.

Скасування в судовому порядку рішень виконавчого органу місцевого самоврядування про збільшення базового тарифу в розрахунок плати за тимчасове користування місцем розташування рекламних засобів, що перебувають у комунальній власності територіальної громади, є підставою для стягнення коштів, які були перераховані особою на підставі зазначених рішень понад визначену в договорі суму, як безпідставно отриманих у порядку статті 1212 ЦК України.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.08.2022 у справі № 903/357/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105981948>

22. Спори, що виникають при розгляді справ про банкрутство

Щодо можливості затвердження звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу банкрута без визначення джерел оплати послуг арбітражного керуючого

Невирішення питання оплати послуг арбітражного керуючого, та відшкодування понесених ним витрат не є підставою для відмови у затвердженні звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу та закриття провадження у справі про банкрутство на підставі пункту 5 частини першої статті 90 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.05.2022 у справі № 923/862/15 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104538644>

Щодо особливостей правового регулювання інституту неплатоспроможності фізичних осіб

За змістом приписів статей 116, 119, 123, 125, 126, 128 КУзПБ щодо вимог до боржника та процесуальних наслідків їх невиконання, законодавець означив принцип добросовісної поведінки боржника – фізичної особи, за яким право на звільнення від боргів та відновлення платоспроможності у судових процедурах неплатоспроможності фізичної особи набуває лише добросовісний боржник, який не за своїм неправомірним умислом потрапив у стан неплатоспроможності, сумлінно виконує обов'язки боржника та не приховує обставин, що можуть вплинути на розгляд справи чи задоволення кредиторських вимог, при цьому демонструє дієве прагнення до компромісу з кредиторами щодо умов реструктуризації боргів та в межах об'єктивних можливостей вживає заходів до задоволення їх вимог.

У судовій процедурі реструктуризації боргів боржника роль арбітражного керуючого є ключовою, адже згідно із частиною першою статті 126 КУзПБ саме йому належить подати суду на затвердження план реструктуризації боргів боржника, тож керуючий реструктуризацією зобов'язаний забезпечити розроблення такого плану відповідно до вимог статті 124 КУзПБ та з урахуванням економічно обґрунтованих пропозицій сторін, а також у встановлені строки подати його на схвалення зборам кредиторів та для затвердження – суду.

Системне тлумачення положень статей 90, 123, 126, 128, 129 КУзПБ у взаємозв'язку зі статтями 2, 113 КУзПБ приводить до висновку, що закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи під час судової процедури реструктуризації боргів боржника можливе:

- зі спеціальних підстав, визначених частиною сьомою статті 123 КУзПБ, частиною одинадцятою статті 126 КУзПБ;
- із загальних підстав, визначених пунктами 1 - 8 частини першої статті 90 КУзПБ (тією мірою, якою ці підстави можуть стосуватися боржника - фізичної особи);

- в інших випадках, передбачених законом (пункт 9 частини першої статті 90 КУзПБ), зокрема визначених пунктами 1 - 7 частини першої статті 231 ГПК України в тих межах, що стосуються судової процедури неплатоспроможності фізичної особи.

Враховуючи, що основне призначення частини сьомої статті 123 КУзПБ – припинення реабілітації очевидно недобросовісного боржника та можливість її застосування з власної ініціативи суду, господарський суд не може залишити поза увагою обставини, які вказують на наявність підстав для закриття провадження у справі за цією нормою, тому з власної ініціативи, зокрема розглядаючи інформацію керуючого реструктуризацією про результати перевірки майнового стану боржника або вирішуючи питання про перехід до судової процедури погашення боргів, зобов'язаний перевірити такі обставини та надати їм юридичну оцінку, про що зазначити у відповідному судовому рішенні.

Виокремивши певний перелік підстав для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи у частині сьомій статті 123 КУзПБ, законодавець у абзаці п'ятому цієї норми акцентує на спеціальних наслідках її реалізації – неможливості протягом року повторно скористатися судовою процедурою неплатоспроможності для очевидно недобросовісного боржника. Тому перелік підстав для закриття провадження у справі за частиною сьомою статті 123 КУзПБ слід тлумачити як вичерпний лише в аспекті застосування передбачених цією ж нормою обмежувальних наслідків такого закриття.

Само по собі клопотання зборів кредиторів про закриття провадження/перехід до наступної судової процедури, за відсутності передбачених спеціальним законом підстав та обставин не може бути достатньою та безумовною підставою для задоволення господарським судом такого клопотання.

Неподання погодженого боржником і схваленого кредиторами плану реструктуризації боргів боржника протягом трьох місяців із дня введення процедури реструктуризації боргів може бути самостійною підставою для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи відповідно до частини одинадцятої статті 126 КУзПБ.

Сам по собі факт недосягнення мети судової процедури реструктуризації боргів не є обов'язковою підставою для припинення реабілітації боржника у справі про відновлення платоспроможності фізичної особи, адже за змістом частини одинадцятої статті 126 КУзПБ у такому разі закриття провадження у справі – лише один із варіантів вирішення господарським судом питання щодо подальшого руху справи.

З огляду на те, що в частині одинадцятій статті 126 КУзПБ конкретизовано лише момент з якого вона підлягає застосуванню господарським судом, реалізація цієї норми можлива після спливу трьох місяців із дня введення процедури реструктуризації боргів боржника та до звершення цієї судової процедури, зокрема безпосередньо перед вирішенням господарським судом питання про визнання боржника банкрутом та перехід до судової процедури погашення боргів в порядку частини першої статті 130 КУзПБ.

Приписи частини першої статті 130 КУзПБ не повинні застосовуватися суто формально та зводитися до підрахунку строків чи встановлення відсутності/наявності

рішення зборів кредиторів про схвалення плану реструктуризації боргів боржника без встановлення господарським судом обставин справи, перевірки дотримання процесуальних гарантій реалізації прав і захисту інтересів сторін, а також з'ясування підстав для закриття провадження у справі, зокрема за частиною сьомою статті 123, частиною одинадцятю статті 126 КУзПБ.

За змістом абзацу другого частини другої статті 6, частини перша статті 130 КУзПБ процедура погашення боргів боржника вводиться у справі про неплатоспроможність фізичної особи одночасно з визнанням банкрутом боржника, тобто в разі встановлення ознак неплатоспроможності боржника, яка є обов'язковою підставою для визнання боржника банкрутом та переходу до судової процедури погашення боргів, зокрема в порядку частини першої статті 130 КУзПБ, а відсутність ознак неплатоспроможності боржника матиме наслідком закриття провадження у справі на підставі пункту 8 частини першої статті 90 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови судової палати КГС ВС від 26.05.2022 у справі № 903/806/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105458809>

Щодо ведення реєстру вимог кредиторів

Ведення реєстру вимог кредиторів належить до компетенції арбітражного керуючого (керуючого санацією, ліквідатора), який на підставі інформації, отриманій, зокрема, під час провадження у справі про банкрутство, вносить відповідні відомості до реєстру. Водночас відповідні дії арбітражного керуючого, можуть бути оскаржені до господарського суду в порядку норм КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.06.2022 у справі № 5004/407/12 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104710987>

Щодо можливості застосування за аналогією закону солідарної відповідальності, передбаченої статтею 95 Закону про банкрутство, без здійснення судової процедури банкрутства за встановлених обставин порушення вимог законодавства під час добровільної ліквідації юридичної особи

Спеціальними нормами статті 34 КУзПБ аналогічно статті 95 Закону про банкрутство, визначено можливість застосування у справах про банкрутство інституту солідарної відповідальності як інструменту доктрини «lifting the corporate veil» («підняття корпоративної вуалі»).

Застосування норм Закону про банкрутство, як і положень КУзПБ, що регулюють умови та порядок покладення солідарної відповідальності на відповідних осіб, є можливим виключно під час здійснення щодо боржника судової процедури

банкрутства (відкриття провадження у справі про банкрутство) та розгляду відповідних заяв кредиторів у межах такої справи. Аналогія закону в таких правовідносинах не застосовується.

В разі встановлення судами факту такої поведінки керівника (ліквідатора) боржника, яка була спрямована на ухилення від погашення кредиторської заборгованості та полягала у порушенні встановлених нормами ЦК України порядку та процедури добровільної ліквідації за рішенням власника, порушене право кредитора підлягає судовому захисту.

Якщо ліквідація юридичної особи за рішенням власника відбулася з порушенням вимог частини третьої статті 110 ЦК України, частини першої статті 95 Закону про банкрутство, що призвело до порушення прав та інтересів кредитора, майнові вимоги якого внаслідок таких дій залишились незадоволеними, то належним способом захисту прав та інтересів цього кредитора буде звернення до господарського суду із позовом про скасування запису в ЄДР (рішення реєстратора) про припинення цієї юридичної особи з підстав порушення порядку та процедури її ліквідації.

Якщо суд адміністративної юрисдикції розглянув справу за позовом такого кредитора про визнання протиправним і скасування запису про припинення боржника з підстав порушення порядку його ліквідації, а за результатом розгляду спору ухвалено судові рішення про відмову в позові (що набрало законної сили), то вказані обставини унеможливають згідно з вимогами пункту 2 частини першої статті 175 ГПК України звернення до господарського суду з аналогічним позовом із тих же підстав.

У такому разі суд має керуватися тим, що кредитор, майнові вимоги якого залишились незадоволеними внаслідок припинення боржника, яке відбулось із порушенням порядку і процедури його добровільної ліквідації, не позбавлений права звернутись до господарського суду з позовом про відшкодування збитків особами, які приймали рішення та здійснювали ліквідацію такої юридичної особи – боржника.

Водночас такі вимоги кредитора підлягають розгляду з дослідженням судом визначених загальними нормами права (ЦК України) підстав щодо відшкодування позадоговірної шкоди, тобто встановлення наявності складу цивільного правопорушення.

Детальніше з текстом постанови судової палати КГС ВС від 06.06.2022 у справі № 906/308/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105458810>

Щодо кредиторських вимог, які виникають з орендних правовідносин, у справі про банкрутство

У справі про банкрутство щодо кредиторських вимог, що виникли у зв'язку із користуванням майном, зокрема на підставі договору оренди, сторонами у справі можуть бути: кредитор – лише власник орендованого майна (особа, якій належать майнові права), що має право вимагати сплати заборгованості з обумовленої договором орендної плати шляхом визнання кредиторських вимог на відповідну суму

заборгованості; орендар (інша особа, якій наймач передав орендовану річ у піднайм, частиною першою статті 774 ЦК України), що зобов'язана згідно з договором оренди сплачувати відповідну орендну плату (частина перша статті 762 ЦК України).

Якщо власник переданого за договором майна не уповноважував кредитора на укладення договору й на передачу цього майна в оренду боржнику, серед іншого, за правилами частини другої статті 761 ЦК України, то кредитор станом на час укладення договору не мав права розпоряджатись майном шляхом укладення цього договору та передачі цього майна в оренду боржнику.

Розпорядження кредитором (шляхом укладення договору та передачі в оренду боржнику майна) тими правами щодо цього майна, які йому не належали в момент укладення договору та передачі в оренду майна боржнику, позбавляють кредитора тих прав (правомочностей), що випливають з договору, зокрема права на отримання орендної плати згідно з його умовами і на захист тих прав, що випливають із договору та можуть належати лише власнику майна як стороні договору оренди, у тому числі права вимагати від боржника сплати орендної плати та, відповідно, заборгованості із цієї плати саме на підставі та відповідно до умов договору й з огляду на ті орендні правовідносини, що випливають саме із цієї угоди.

Детальніше з текстом судової палати КГС ВС від 14.06.2022 у справі № 904/5417/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105034157>

Щодо порядку одночасного (спільного) розгляду заяв ініціюючих кредиторів про відкриття провадження у справі про банкрутство, що надійшли до проведення підготовчого засідання

Ініціюючий кредитор, який першим подав заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство до дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, у разі обґрунтованості такої заяви має легітимні очікування щодо призначення арбітражного керуючого, який зазначений у його заяві, а також щодо того, що в ухвалі про відкриття провадження у справі про банкрутство будуть зазначені його кредиторські вимоги з визначенням їх розміру.

Одночасний розгляд заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство, передбачений частиною четвертою статті 39 КУзПБ полягає в тому, що якщо до проведення підготовчого засідання до господарського суду від різних кредиторів надійшло декілька заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство щодо одного і того боржника, господарський суд у підготовчому засіданні розглядає заяву, яка надійшла першою, і лише після встановлення необґрунтованості (необхідності повернення без розгляду) першої заяви розглядає по суті наступні заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Оскільки заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, подані пізніше, не підлягають розгляду по суті у підготовчому засіданні у зв'язку з обґрунтованістю раніше поданої заяви про відкриття провадження у справі про

банкрутство, а також оскільки такі заяви відповідно до частини першої статті 38 КУзПБ, не можуть бути повернуті без розгляду, з урахуванням того, що у вказаних заявах зазначаються, на виконання вимог абзацу першого частини третьої статті 34 Кодексу України з процедур банкрутства, відомості про розмір вимог кредитора до боржника, для дотримання приписів частини другої статті 47 КУзПБ, слід призначати до розгляду у попередньому засіданні грошові вимоги кредиторів до боржника, що містяться в приєднаних до матеріалів справи заявах про відкриття провадження у справі про банкрутство, які надійшли пізніше.

Детальніше з текстом постанови судової палати КГС ВС від 06.07.2022 у справі № 913/288/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105458876>

[Застосування пункту 1-2 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ і Закону України «Про внесення зміни до Кодексу України з процедур банкрутства щодо недопущення зловживань у сфері банкрутства на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби COVID-19» під час розгляду питання щодо відкриття провадження у справі про банкрутство](#)

За наявності підстав, передбачених абзацом 7 пункту 1-2 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ (грошові вимоги кредитора, що ініціює відкриття провадження у справі про банкрутство до боржника, виникли з 12.03.2020) суд повинен відмовити у відкритті провадження у справі про банкрутство у разі, коли питання відкриття провадження вирішується судом у період часу від 17.10.2020 до 06.01.2022 включно. Заборона відкриття провадження у справах про банкрутство боржників – юридичних осіб за вимогами до боржника поширюється на всі вимоги, що виникли з 12.03.2020, оскільки така заборона є безумовною і поширюється на усі випадки неплатоспроможності боржника.

У разі вирішення питання про відкриття провадження у справі про банкрутство після 06.01.2022 у відкритті такого провадження не може бути відмовлено з посиланням на абзац 7 пункту 1-2 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ, хоча б відповідну заяву було подано до цієї дати і вимоги кредитора виникли після 12.03.2020.

Поняття «вимоги кредитора» (абзац 10 частини першої статті 1, частина третя статті 34 КУзПБ) та «вимоги до боржника» (абзац 7 пункту 1-2 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ в редакції Закону № 728-IX) є тотожними, мають застосовуватися в однаковому значенні у випадку, коли вони є вимогами ініціюючого кредитора. Їх головною ознакою є факт прострочення боржника (невиконання або неналежного виконання грошового зобов'язання у визначений договором строк).

Детальніше з текстом постанови судової палати КГС ВС від 16.08.2022 у справі № 910/10741/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106422223>

Щодо надання суду доказів на підтвердження наявності підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство

Системний аналіз положень КУзПБ дає підстави для висновку про те, що на кредитора, з урахуванням положень статей 74, 76–77 ГПК України, покладено обов'язок надати докази на підтвердження наявності підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство, а на боржника покладено обов'язок надати суду докази, які спростовують або підтверджують вимоги заявника.

Водночас господарський суд в підготовчому засіданні надає оцінку на предмет доведеності й наявності підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство, та, відповідно, існування/відсутності перешкод для подальшого руху у справі про банкрутство.

Положення КУзПБ не встановлюють обов'язку для ініціюючого кредитора доводити те, що боржник у справі про банкрутство не має можливість виконати майнові зобов'язання, строк яких настав. Доведення обставин можливості виконати майнові зобов'язання, строк яких настав, покладено саме на боржника, про що свідчить те, що боржник може надати підтвердження спроможності виконати свої зобов'язання та погасити заборгованість (частина третя статті 39 КУзПБ).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17.08.2022 у справі № 910/15533/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106102072>

Права суб'єкта управління об'єктами державної власності на подання позову про визнання недійсним договору, стороною якого він не є, однак який стосується зобов'язань державного підприємства, що входить до сфери управління цього суб'єкта та перебуває у процедурі банкрутства

Однією з особливостей суб'єктного складу справи про банкрутство, в якій боржником є державне підприємство або підприємство, у статутному капіталі якого частка державної власності перевищує 50 %, є надання судом органу, уповноваженому управляти майном боржника, статусу учасника у справі про банкрутство, що відповідає загальному характеру організаційно-господарських відносин, передбачених частиною шостою статті 3 ГК України, та збереження цього статусу протягом всього провадження у справі про банкрутство з правом подання відповідних позовів.

Орган, уповноважений управляти державним майном боржника (банкрута), як заінтересована особа, що має статус учасника справи про банкрутство, має право на подання позову щодо оспорення виявленого ним укладеного з порушенням чинного

законодавства правочину, предметом якого є заборгованість боржника. І такий інтерес може не збігатися за своєю метою з метою, досягнення якої прагне сам боржник у майновій сфері та/або окремі кредитори.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 02.09.2022 у справі № 916/144/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106477438>

Щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи – боржника в попередньому засіданні у зв'язку з відсутністю заяв кредиторів

Аналіз положень статей 45, 90, 120, 122 КУзПБ свідчить, що відсутність заявлених у визначений законом строк вимог конкурсних кредиторів не є підставою для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи – боржника у попередньому засіданні суду, оскільки не спростовує наявності ознак неплатоспроможності такої особи чи загрози її неплатоспроможності.

Якщо після відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи конкурсні кредитори не подали у визначений законом строк заяв з грошовими вимогами до боржника, господарський суд за результатами попереднього засідання постановляє ухвалу, якою:

1) керуючись принципом судового контролю у справах про банкрутство, з урахуванням ролі арбітражного керуючого у цій категорії справ (наділеного нормами КУзПБ відповідними повноваженнями щодо взаємодії з кредиторами боржника), зобов'язує керуючого реструктуризацією боргів боржника письмово повідомити кредиторів (зазначених боржником у заяві про відкриття провадження у справі та заборгованість перед якими стала підставою для відкриття судом такого провадження) щодо правових наслідків неподання ними, порушуючи вимоги частини першої статті 45 КУзПБ, заяв з грошовими вимогами до боржника;

2) призначає відповідно до пункту 2 частини четвертої статті 122 КУзПБ судові засідання для вирішення питання про перехід до наступної судової процедури (процедури погашення боргів) чи про закриття провадження у справі.

Залежно від конкретних обставин, зокрема у випадку наявності у боржника підтвердженої відповідними доказами заборгованості перед конкурсним кредитором та подальшого ігнорування цим кредитором свого обов'язку щодо подання заяви з грошовими вимогами до боржника, господарський суд має право ухвалити рішення про визнання фізичної особи – боржника банкрутом за відсутності рішення зборів кредиторів. Водночас таке рішення суд ухвалює з урахуванням та оцінкою стану неплатоспроможності боржника на підставі отриманого звіту керуючого реструктуризацією про результати перевірки декларації боржника.

Вирішуючи питання про перехід до судової процедури погашення боргів фізичної особи – боржника, обов'язком суду є перевірка наявності визначених частини сьомої статті 123 КУзПБ підстав для закриття (з власної ініціативи суду) провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи.

Обставини, що свідчать про добросовісну поведінку боржника у сукупності з іншими обставинами справи підлягають врахуванню господарським судом під час вирішення у подальшому питання щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи на підставі пункту 6 частини першої статті 90 КУзПБ та застосування наслідків, установлених частиною четвертою цієї статті.

Детальніше з текстом постанови судової палати КГС ВС від 05.10.2022 у справі № 921/39/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106903648>

Розмір судового збору, який підлягає сплаті за подання заяви ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності на особу, винну в доведенні до банкрутства боржника, в суді першої інстанції та під час оскарження в судах апеляційної та касаційної інстанцій судових рішень, ухвалених за результатом розгляду такої заяви

Заява ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності на особу, винну у доведенні до банкрутства боржника, розглядається за правилами ГПК України у межах справи про банкрутство в порядку, визначеному статті 7 КУзПБ, і судовим збором не оплачується, оскільки таку оплату не передбачено Законом України «Про судовий збір».

Під час оскарження в судах апеляційної та касаційної інстанцій судових рішень, ухвалених за результатом розгляду заяви ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності на особу, винну у доведенні до банкрутства боржника, судовий збір підлягає сплаті як на ухвалу суду, який становить 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб відповідно до підпункту 7 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір» незалежно від того, яке судове рішення ухвалив суд першої інстанції: ухвалу або рішення.

Детальніше з текстом постанови судової палати КГС ВС від 20.10.2022 у справі № 911/3554/17 (911/401/21) можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/106939835>

Щодо визнання грошових вимог кредитора у вигляді пені за зобов'язаннями, які виникли з кредиту в іноземній валюті, забезпеченого іпотекою, підтвердженої судовим рішенням

Підтвержені судовим рішенням грошові вимоги забезпеченого кредитора стосовно пені за зобов'язаннями боржника – фізичної особи, щодо якої здійснюється провадження у справі про неплатоспроможність з урахуванням положень пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, які виникли з кредиту в іноземній валюті, не можуть бути визнані судом та підлягають відхиленню, оскільки реченням другим абзацу шостого цього пункту визначено імперативну умову щодо неможливості включення штрафних санкцій та пені до грошових вимог забезпеченого

кредитора, яка не містить будь-якого конфлікту та правового зв'язку, зокрема, з конституційними приписами щодо обов'язковості виконання судового рішення і не підлягає обмежувальному тлумаченню.

Детальніше з текстом постанови судової палати КГС ВС від 08.12.2022 у справі № 921/542/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108603622>

Щодо визнання трьох процентів річних та інфляційних втрат, нарахованих на суму боргу за кредитом в іноземній валюті, стягнутих рішенням суду в гривнях

Ухвалення судового рішення про стягнення суми боргу за кредитним договором не припиняє грошового зобов'язання боржника та не звільняє його від наслідків порушення відповідного зобов'язання, внаслідок чого у кредитора наявне передбачене частиною другою статті 625 ЦК України право на нарахування трьох процентів річних за весь час прострочення зобов'язання до моменту його фактичного виконання.

Норми частини другої статті 625 ЦК України щодо сплати боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції поширюються лише на випадки прострочення грошового зобов'язання, визначеного у гривнях.

У випадку порушення грошового зобов'язання, предметом якого є грошові кошти, виражені в гривнях з визначенням еквівалента в іноземній валюті, втрати від знецінення національної валюти внаслідок інфляції відновлюються еквівалентом іноземної валюти.

Кредитор, який, користуючись наданим йому процесуальним правом, визначив заборгованість за валютним кредитом у пред'явленому ним позові у національній валюті – гривні, що була задоволена судом та стягнута з боржника у цій валюті, має право за частиною другою статті 625 ЦК України на нарахування трьох процентів річних та індексу інфляції на таку заборгованість боржника за весь час прострочення виконання ним грошового зобов'язання.

Детальніше з текстом постанови судової палати КГС ВС від 08.12.2022 у справі № 921/542/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108603622>

23. Спори, пов'язані з виконанням судових рішень

Щодо підстав зняття арешту з майна боржника

Арешт з майна боржника має бути знятий виконавцем тільки в разі, якщо вчинення виконавчих дій зупинено з підстави, передбаченої пунктом 10 частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження».

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.01.2022 у справі № 904/7875/15 можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102735978>

Щодо правил обчислення строку для звернення із скаргою на дії (бездіяльність) державного виконавця та наслідків його пропуску

Стягувач, який подав до відповідного органу заяву про вчинення певних виконавчих дій, однак не отримав задоволення своїх вимог, вважається обізнаним про ймовірність порушення його прав у виконавчому провадженні незалежно від того, чи отримав він від державного виконавця певні документи виконавчого провадження або відповіді. У разі неподання стороною у справі клопотання / заяви про поновлення встановленого пунктом «а» частини першої статті 341 ГПК України строку для подання скарги на бездіяльність державної виконавчої служби суд залишає відповідну скаргу без розгляду, що водночас не позбавляє сторону права повторно звернутись із цією скаргою, подавши, з урахуванням частини першої статті 119 ГПК України, клопотання про поновлення строку для подання скарги у виконавчому провадженні за правилами частини другої статті 341 ГПК України.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 04.02.2022 у справі № 925/308/13-г можна ознайомитися за посиланням – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/103281549>

Щодо арешту майна боржника під час виконавчого провадження

Якщо на момент винесення постанови про опис та арешт майна (коштів) боржника, майно, що підлягає арешту, перебувало у власності особи, яка не є стороною або учасником виконавчого провадження, на таке майно (кошти) не може бути накладений арешт та встановлені обмеження у його використанні.

Боржник у виконавчому провадженні має право на оскарження дій чи бездіяльності виконавця щодо опису та арешту майна, яке належить на праві власності третій особі.

Опис і арешт майна не обов'язково здійснюється за участю сторін виконавчого провадження. Нормативно-правовими актами не встановлений обов'язок виконавця заздалегідь повідомляти боржника про проведення виконавчих дій, зокрема з опису майна такого боржника.

Законом України "Про виконавче провадження" надано право виконавцю обирати кому передавати на зберігання майно, на яке накладено арешт, – боржнику або іншій особі. Єдиний випадок передачі майна, на яке накладено арешт, боржнику на зберігання, – це виконання рішення про забезпечення позову

Також Законом України “Про виконавче провадження” надано можливість виконавцю як накладити арешт на все майно боржника під час відкриття виконавчого провадження, так і накладити арешт на окремі речі, що належать боржнику, не пізніше наступного робочого дня після виявлення такого майна.

Постанова виконавця про арешт майна боржника у межах суми звернення стягнення з урахуванням виконавчого збору, витрат виконавчого провадження, штрафів та основної винагороди приватного виконавця не повинна містити в собі опису майна, на яке накладається арешт

Виконавець вправі вибирати алгоритм своїх дій при здійсненні виконавчого провадження, а положення статті 56 Закону України “Про виконавче провадження” не містять обмежень щодо накладення арешту на майно розміром суми, що підлягає стягненню.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.05.2022 у справі № 916/2100/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104167314>

Ненаправлення державним виконавцем документів виконавчого провадження є достатньою підставою для визнання причин пропуску поважними та поновлення судами пропущеного строку

За змістом статті 74 ГПК України обов’язок доказування поважності причин пропуску процесуальних строків та подача заяви про їх поновлення покладається на зацікавлену сторону.

При зверненні до суду зі скаргою на дії державного виконавця, саме на скаржника покладається обов’язок доведення наявності непереборних обставин, які унеможливили його звернення з такою скаргою у строк, встановлений законом.

Ненаправлення документів виконавчого провадження є достатньою підставою для визнання причин пропуску поважними та поновлення судами пропущеного строку.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 24.10.2022 у справі № 910/18480/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107049498>

24. Процесуальні питання

Щодо вручення судових документів нерезидентам

У разі якщо у відносинах України з іноземною державою діють одночасно і двосторонній, і багатосторонній міжнародні договори (один чи декілька) і в жодному з них не встановлено пріоритету застосування одного з них щодо тих самих питань, під

час вручення документів суд може керуватися процедурою вручення, передбаченою у будь-якому із цих договорів.

Угода між Україною та Республікою Кіпр про правову допомогу в цивільних справах від 06.09.2004 не виключає застосування Конвенції про вручення за кордоном судових або позасудових документів у цивільних або комерційних справах 1965 року. Ухвала суду апеляційної інстанції про відкриття апеляційного провадження підлягає врученню всім учасникам справи, у тому числі відповідачам-нерезидентам.

Судові документи можуть не відправлятися за кордон для вручення у разі, якщо іноземна юридична особа: має представника на території України, призначеного відповідно до вимог ГПК України; має офіційне представництво на території України. Обов'язок із перекладу судових документів, які підлягають врученню відповідно до вимог Конвенції покладається на заінтересовану сторону. Водночас вимога щодо перекладу судових документів, які підлягають врученню за кордоном, може не застосовуватися, якщо в суду є підстави вважати, що відповідач володіє українською мовою (тобто мовою запитуючого суду).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 29.04.2022 у справі № 905/830/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104164904>

Щодо відсутності обов'язку в позивача доплачувати суму судового збору, якщо на момент пред'явлення позову встановити точну дійсну ціну позову було неможливо, та щодо вимоги внести на депозитний рахунок суду грошову суму при розгляді позову про переведення прав та обов'язків покупця

Якщо на момент пред'явлення позову встановити точну дійсну ціну позову неможливо, і суддя, встановивши після відкриття провадження у справі, що визначена позивачем ціна позову вочевидь не відповідає дійсній вартості спірного майна, не має права зобов'язувати позивача доплачувати суму судового збору та постановляти ухвалу про залишення позову без руху відповідно до частини одинадцятої статті 176 ГПК України, а має встановити ціну позову при розгляді справи та здійснити розгляд справи по суті, і відповідно до статті 129 цього Кодексу розподілити судові витрати за результатами такого розгляду, зокрема, стягнувши недоплачений судовий збір.

Вимога суду внести на депозит грошові кошти у визначеному розмірі, які за договорами купівлі-продажу частки у статутному капіталі зобов'язаний сплатити покупець, як ціна договору, без перевірки обставин фактичної сплати цієї суми покупцям на виконання договору купівлі-продажу частки (частини частки) суперечить пункту 4 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та порушує вимоги пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 24.05.2022 у справі № 910/19980/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104644465>

Щодо накладення арешту на нерухоме майно як належного заходу забезпечення позову про стягнення коштів

Виконання в майбутньому судового рішення у справі про стягнення грошових коштів, у разі задоволення позовних вимог, безпосередньо пов'язано з обставинами наявності у боржника присудженої до стягнення суми заборгованості. Заборона відчуження або арешт майна, які накладаються судом для забезпечення позову про стягнення грошових коштів, мають на меті подальше звернення стягнення на таке майно у разі задоволення позову. Такий вид забезпечення позову не призведе до не виправданого обмеження майнових прав відповідача, оскільки арештоване майно фактично перебуває у володінні власника, а обмежується лише можливість розпоряджатися ним.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 17.06.2022 у справі № 908/2382/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105078266>

Щодо обов'язковості використання кваліфікованого електронного підпису до електронного листа при вирішенні питання стосовно належності та допустимості електронних доказів

На відміну від електронного документа електронний доказ – це будь-яка інформація в цифровій формі, що має значення для справи. Таким чином, повідомлення (з додатками), відправлені електронною поштою, є електронним доказом.

Сам лист електронної пошти є таким, що містить відомості про факт відправлення повідомлення із відповідної електронної адреси, час відправлення, адресатів листа – осіб, до відома яких було доведено таке повідомлення тощо.

Роздруковані електронного листа та додатків до нього є паперовою копією електронного доказу. Тож вони мають бути засвідчені як паперові копії в порядку, встановленому чинним законодавством, та не підлягають засвідченню електронним підписом.

Чинне законодавство визначає випадки, коли використання електронного підпису є обов'язковим, за відсутності такого підпису документ не буде вважатися отриманим від певної особи. Але ці випадки не охоплюють комерційне, ділове чи особисте листування електронною поштою між приватними особами (якщо інше не встановлено домовленістю між сторонами). У таких відносинах презюмується, що повідомлення є направленим тим, хто зазначений як відправник електронного листа чи хто підписав від свого імені текст самого повідомлення.

Відсутність кваліфікованого електронного підпису на повідомленні не свідчить про те, що особу неможливо ідентифікувати з достатнім ступенем вірогідності як відправника такого повідомлення, направленою електронною поштою, тобто поширювача інформації.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 15.07.2022 у справі № 914/1003/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105458813>

[Щодо неможливості застосування такого заходу забезпечення позову, як заборона вчинення реєстраційних дій шляхом зупинення дії наказу Міністерства юстиції України, у спорі про оскарження такого наказу](#)

У спорі про скасування наказу Міністерства юстиції України, виданого за наслідками розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції, щодо реєстраційної дії (відмови у її вчиненні) відповідно як до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», так і до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» вжиття такого заходу забезпечення позову, як зупинення дії наказу Міністерства юстиції України не допускається, оскільки цей захід не належить до вичерпного переліку видів заходів забезпечення позову згідно із частиною першою статті 137 ГПК України, а також прямо не передбачений ні процесуальним законом, ні іншим законом України (міжнародним договором, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України), як цього вимагають положення пункту 10 частини першої статті 137 ГПК України.

У спорі про скасування наказу Міністерства юстиції України не допускається вжиття судом заходу забезпечення позову з таким формулюванням: «заборона вчинення реєстраційних дій шляхом зупинення дії відповідного наказу».

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС 15.07.2022 у справі № 910/4445/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105636953/>

[Щодо можливості касаційного оскарження судових рішень судів першої та апеляційної інстанцій з підстави, передбаченої пунктом 1 частини другої статті 287 ГПК України, у зв'язку з порушенням норм процесуального права](#)

Відповідно до положень пункту 1 частини другої статті 287 ГПК України підставами оскарження судових рішень, зазначених у пунктах 1, 4 частини першої статті 287 цього Кодексу, якщо суд апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні застосував норму права без урахування висновку щодо застосування норми

права у подібних правовідносинах, викладеного в постанові Верховного Суду, крім випадку наявності постанови Верховного Суду про відступлення від такого висновку, можуть бути як неправильне застосування судом норм матеріального права, так і порушення норм процесуального права.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 19.08.2022 у справі № 908/2287/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105837295>

Щодо можливості переривання процесуального строку, встановленого частиною другою статті 321 ГПК України

Встановлений пунктом 1 частини другої статті 321 цього ГПК України строк у три роки є преклюзивним, тобто таким, вплив якого спричиняє припинення самого права, за реалізацією якого звертається особа, та він не може бути відновлений, незалежно від причин його пропуску. Таким чином, можливість поновлення трирічного процесуального строку, встановленого частиною другою статті 321 ГПК України, в межах якого учасник справи може подати заяву про перегляд рішення за нововиявленими обставинами, з підстав, визначених пунктом 1 частини другої статті 320 цього Кодексу, процесуальним законом виключається.

На відміну від статті 264 ЦК України, якою передбачено можливість переривання перебігу строку позовної давності, положення статей 116–119 ГПК України, якими вичерпно регулюються правовідносини щодо початку, закінчення, зупинення, поновлення та щодо наслідків пропуску процесуальних строків, у тому числі присічного (преклюзивного), визначеного пунктом 1 частини другої статті 321 цього Кодексу, не передбачають, а отже, не допускають можливості переривання процесуальних строків.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08.08.2022 у справі № 925/2073/13 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105667429>

Визначення розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, необхідного для обчислення ціни позову при вирішенні питання можливості відкриття касаційного провадження у випадках, передбачених пунктом 2 частини третьої статті 287 ГПК України

Законодавець пов'язує визначення ціни позову з моментом пред'явлення позову до суду.

У вирішенні питання щодо відкриття касаційного провадження п'ятсот прожиткових мінімумів на одну працездатну особу, передбачені пунктом 2 частини третьої статті 287 ГПК України, слід обраховувати, керуючись розміром, установленим

на 1 січня календарного року, в якому особа звернулася з відповідним позовом, а не на 1 січня календарного року, в якому було подано касаційну скаргу.

Детальніше з текстом ухвали ОП КГС ВС від 02.09.2022 у справі № 924/337/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106051431>

Звільнення позивача від сплати судового збору за подання апеляційних / касаційних скарг на судові рішення у справах за позовами про відшкодування шкоди, завданої органом державної влади / органом місцевого самоврядування, у тому числі за подання апеляційних скарг на процесуальну ухвалу суду першої інстанції

Зі змісту статей 3 та 4 Закону України «Про судовий збір» випливає, що законодавець обрав спосіб справляння судового збору із застосуванням процентного співвідношення ставки судового збору в апеляційному й касаційному суді від ставки в суді першої інстанції.

Позивач, звільнений від сплати судового збору за подання позовної заяви на підставі пункту 13 частини другої статті 3 Закону України «Про судовий збір», також звільнений від сплати судового збору і в разі подання ним апеляційної чи касаційної скарги у справах за позовами про відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадовою або службовою особою, незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури чи суду, в тому числі за подання апеляційних скарг на процесуальну ухвалу суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 02.09.2022 у справі № 916/3317/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106051433>

Дія в часі рішення Конституційного Суду України та дія принципу *res judicata* при перегляді судового рішення за виключними обставинами на підставі пункту 1 частини третьої статті 320 ГПК України

Рішення Конституційного Суду України поширюється на правовідносини, які виникли після його ухвалення, а також на правовідносини, які виникли до його ухвалення, але продовжують існувати (тривають) після цього. Дія рішення Конституційного Суду України не може поширюватися на правовідносини, які виникли і закінчилися (припинилися) до його ухвалення.

Дія принципу *res judicata* передбачає встановлення у відносинах між сторонами спору, вирішеного остаточним і обов'язковим для сторін судовим рішенням, стану правової визначеності.

Вирішуючи господарський спір, суд застосовує правовий акт, а якщо доходить висновку, що правовий акт суперечить Конституції України, не застосовує його з дотриманням порядку, встановленого частиною шостою статті 11 ГПК України, і, вирішивши таким чином спір, встановлює стан правової визначеності у відносинах між сторонами. За судовим рішенням, яке не потребує виконання, такий стан і наслідки, передбачені судовим рішенням, установлюються одразу з набранням рішенням сили. Наслідки, передбачені судовим рішенням, яке потребує виконання, остаточно настають після виконання цього судового рішення. Саме з виконанням судового рішення реально поновлюються права особи, яка зверталась з відповідним позовом до суду і яка за наслідками виконання цього судового рішення отримує визначеність у правовому статусі, на який може покладатись, реалізуючи свої права та обов'язки.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 27.09.2022 у справі № 924/57/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106506730>

Про обов'язок суду апеляційної інстанції в разі оскарження судового рішення незалученою до участі у справі особою насамперед з'ясувати, чи стосується оскаржуване судове рішення безпосередньо прав та обов'язків скаржника

Суд апеляційної інстанції насамперед має з'ясувати, чи стосується оскаржуване судове рішення безпосередньо прав та обов'язків скаржника, та лише після встановлення таких обставин, вирішити питання про процесуальний статус такої особи та про скасування судового рішення, а у випадку встановлення, що права заявника оскаржуваним судовим рішенням не порушені та питання про її права і обов'язки стосовно сторін у справі судом першої інстанції не вирішувалися - закрити апеляційне провадження за такою апеляційною скаргою, оскільки в останньому випадку така особа не має права на апеляційне оскарження рішення суду.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 17.10.2022 у справі № 904/6084/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106891195>

Суд не може заборонити сторонам вчиняти будь-які дії, спрямовані на припинення ділових (договірних) відносин

Суд не може заборонити сторонам вчиняти будь-які дії, спрямовані на припинення ділових (договірних) відносин з позивачем, адже право, зокрема,

на припинення/розірвання відносин/договорів гарантоване Конституцією та законами України.

Застосування такого заходу забезпечення позову, як заборона відповідачам вчиняти будь-які дії, спрямовані на припинення ділових (договірних) відносин з продажу страхових продуктів, призводить до втручання в господарську діяльність відповідачів і за умови недоведеності наявності порушення прав заявника у зв'язку з розірванням спірних договорів свідчить про його неспівмірність та порушуватиме збалансованість інтересів сторін справи.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.12.2022 у справі № 904/1513/22 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107904492>

Про належну адресу юридичної особи – учасника справи у зв'язку з виконанням обов'язку позивача щодо надіслання копії позовної заяви й доданих до неї документів

Дотримання принципу процесуальної рівності сторін, закріпленого статтею 6 Конвенції полягає, серед іншого і в належному інформування сторін про провадження у їхніх справах.

Положення пункту 1 частини першої 164 ГПК України не містять чіткого обов'язку сторони надсилати позовну заяву виключно на юридичну адресу, зазначену у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

Системний аналіз вимог пункту 1 частини першої 164 ГПК України у сукупності з положеннями частини сьомої статті 120, пункту 2 частини третьої статті 162, пункту 2 частини третьої статті 165 цього Кодексу, свідчить, що належною адресою юридичної особи-учасника справи є її юридична адреса (адреса реєстрації в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань) або інша адреса її фактичного місцезнаходження чи отримання кореспонденції, вказана самою особою у відповідній заяві, яка міститься у матеріалах справи.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.12.2022 у справі № 910/20185/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107651199>

Зведений огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна судова практика) за 2022 рік / Упоряд.: відділ аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду управління аналітичної допомоги касаційним судам та Великій Палаті Верховного Суду департаменту аналітичної та правової роботи. Київ, 2023. – 51 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн:

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua